

мів в активному режимі, коли фінансування виділяється на ті цілі, які відповідають пріоритетам національної економіки. Зрозуміло, що порушення і збої будуть, але це не повинно стати підставою для висновку про неієздатність системи в цілому. Збої, і часто серйозні, бувають у всіх країнах і там проводиться робота щодо їх недопущення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Завдання, які стоять перед українською економікою, надзвичайно важливі і масштабні, їх вирішення буде залежати від того, наскільки швидко зможе розвиватися економіка і наскільки прогресивними будуть перетворення її структури. В умовах глобалізаційних процесів і посилення конкуренції в світі, рівень підготовки країни та бізнесу до посилення міжнародної конкуренції будуть визначати, наскільки вдасться зберегти і зміцнити економічний суверенітет України.

Вирішення цих завдань вимагає активної бюджетної, грошово-кредитної і валютної політики, що ґрунтується, в першу чергу, на внутрішніх джерелах і механізмах розвитку. Вони знижують залежність від світової кон'юнктури, що опирається на вітчизняний бізнес, який повинен стати реальною опорою і партнером держави, і направлені на забезпечення національних пріоритетів розвитку і створення умов для стійкого економічного зростання. Виходячи з того, що за фінансування економіки економічна політика здійснюється значною мірою шляхом розвитку зовнішньоторговельних відносин, автор планує дослідити можливості стабілізації і розвитку експорту АПК, розширення зовнішніх ринків та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, що призведе до зростання валютних надходжень від експортно-імпортних операцій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. В.Геєць. Формування і розвиток фінансової кризи 2008-2009 років в Україні /Економіка України. – 2010 – № 4 – С. 5–15.
2. Губенко В.І. Зовнішньоекономічна політика України на шляху виходу із кризи та стійкого зростання /Економіка та управління АПК. – Зб.наук.праць БНАУ. – Вип. 2/71 – 2010– С.16-23.
3. Пилипчук В.М. Ключові проблеми економічного розвитку країни. – Економічний часопис – XXI– 2010. – № 3-4. – С.20-22.
4. Звіти про стан зовнішньоекономічних відносин в системі агропромислового комплексу України за 2007-2009 рр. і 8 міс. 2010 р.

Механизмы экономической политики в условиях активизации глобализационных процессов

В.И. Губенко

Изложена необходимость эффективного включения Украины в международные экономические отношения, ее основы и задачи, требующие более целенаправленной экономической политики с использованием денежно-кредитных, бюджетных, инновационных, валютных и внешнеэкономических рычагов как составных общего механизма. Осуществлен анализ причин и последствий кризиса 2008-2010 гг. в экономике Украины, ее внешнеэкономической составляющей. Установлено, что основными источниками стабильности национальной экономики есть расширение экспорта, увеличение положительного внешнеэкономического сальдо, превышение темпов увеличения производительности труда в сравнении с его оплатой, и внутренние источники и механизмы, которые способны снизить зависимость национальной экономики от мировой конъюнктуры.

Ключевые слова: глобализация, кризисы, стабилизация, инновации, кредитование, ВВП, девальвация, ревальвация, бюджет.

Mechanism of economic policy under activation of globalization processes

V.Gubenko

The paper highlights the necessity of Ukraine active participating in international economic relations, its basis and tasks requiring a purposeful economic policy with cash and credit, budget, innovation, currencies and foreign economics key factors as components of single mechanism. We have analyzed the reasons and consequences of 2008-2010 crisis in Ukraine economics its foreign economics component. It has been proved that main sources of stability in national economics are export expansion, increase in foreign-economic trade surplus, exceeding labor productivity growth compared to its payment and inner sources and mechanisms highlighted in the article can reduce dependence of the national economics on the world market conditions.

Key words: globalization, crisis, stabilization, innovations, crediting, GDR, devaluation, revaluation, budget.

УДК 619:614.31:637.523:338

СВИНОУС І.В., д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЩОДО ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

УКРАЇНСЬКИХ М'ЯСОПРОДУКТІВ

Розглядаються основні проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних м'ясопереробних підприємств. Основна увага сконцентрована на проблемі впливу імпорту на конкурентоспроможність вітчизняної м'ясопродукції.

Ключові слова: м'ясна продукція, ковбасні вироби, тваринницька продукція.

Постановка проблеми. Сегмент м'ясної переробки займає достатньо велику нішу в харчовій промисловості України, поступаючи за обсягами реалізованої продукції лише секторам молочного виробництва та виробництва напоїв. У середньому за останні п'ять років частка м'ясопереробної галузі в структурі харчової промисловості склала 15,4%. За підсумками 2009 року з ряду об'єктивних причин частка галузі знизилася до 13,2%.

Слід зазначити, що м'ясопереробна промисловість після розпаду СРСР опинилася в найбільш складній ситуації. За перше десятиліття незалежності галузь, на яку в 1990 р. припадало більше 20% виробництва всієї харчової промисловості України, до 2000 року скоротилася в 5 разів. І це при тому, що в цілому харчова промисловість зазнала лише дворазового падіння. На початку нового тисячоліття процеси відновлення та розвитку м'ясопереробної промисловості значно активізувалися.

Тільки за перші шість років, щорічно демонструючи значний приріст показників роботи, м'ясопереробники збільшили обсяги виробництва більш ніж у два рази. У цілому, це прямо відображає катастрофічне падіння ринку в попередні роки, що й дало можливість реалізувати такий потенціал зростання навіть з урахуванням щорічного погіршення стану тваринницької галузі. Необхідно відзначити, що подібне зростання було зумовлено, насамперед, галопуючими темпами розвитку птахівництва. В 2008 р. темпи росту м'ясної галузі зменшилися до 2,6%. Зниження темпів пояснюється наростанням хвилі кризових явищ в економіці України. Хоча і за результатами першого докризового півріччя багато експертів відзначали поступове зниження обсягів виробництва м'ясної продукції.

Мета дослідження – охарактеризувати конкурентоспроможність вітчизняної м'ясної продукції та визначити заходи щодо її підвищення.

Аналіз останніх досліджень. Окремим питанням підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової переробної галузі України присвятили свої праці О.Д. Гудзинський, Л.В. Дейнека, Т.Л. Мостенська, П.В. Осіпов, В.А. Павлова, М.П. Сичевський та інші.

У дослідженнях вчених аналізувалися різні аспекти забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Проте в сучасній економічній літературі не існує єдиного підходу до формування цієї системи забезпечення, а також відсутні теоретичні розробки, які б враховували особливості досягнення конкурентоспроможності підприємствами різних галузей.

Результати досліджень та їх обговорення. Слід зазначити, що невідповідність інтенсивності розвитку сировинної і переробної галузей зробило цілком реальною проблему сировинного дефіциту. Власне, це був один з факторів, який зумовив стрімке нарощування імпорту м'яса в 2004-2008 рр. Починаючи з 2000 р., імпорт м'яса збільшився в 29 разів – до рекордних 550 тис. тонн в 2008 р. За той же період обсяги експорту скоротились в 6,5 рази – до 28 тис. тонн.

2010 рік виявився достатньо складним для м'ясної галузі. За підсумками року в м'ясній галузі було зафіксовано одне з найбільших падінь по всій харчовій промисловості – 12,2%. При цьому з усіх видів виробленої м'ясної продукції позитивний приріст відзначався тільки у виробництві м'яса птиці.

Виробнича структура м'ясної галузі нараховує більше 3,5 тисяч підприємств, на яких зайнято більш 70 тисяч осіб. Форма власності підприємств – переважно приватна.

Істотне скорочення обсягів виробництва в 1991-2000 рр. супроводжувалось також ростом кількості дрібних виробників м'яса й м'ясопродуктів. Наприкінці 90-х років частка таких підприємств в загальному виробництві продукції становила більше 30%. Відновлення й динамічний розвиток м'ясної промисловості в наступні роки створювали жорсткі конкурентні умови роботи, до яких багато дрібних підприємств виявилися непристосованими. З початком нового тисячоліття в м'ясному секторі поступово почався процес розширення й концентрації виробничих потужностей.

Незважаючи на те, що кількість дрібних виробників усе ще залишається досить великою – близько 2,6 тисяч одиниць, частка їх продукції на ринку невинно знижується. Зокрема, в 2009 р.

частка підприємств з обсягами виробництва менше однієї тонни/на добу склала всього 4,4% у загальному виробництві. І це не дивно, навіть незважаючи на поширену думку, що у міні-цехів є більше можливостей для виробництва дешевої продукції, вони не витримують конкуренції з боку великих підприємств. В умовах скорочення пропозиції сировини великим підприємствам легше знайти альтернативні джерела поставок (прямі імпортні закупівлі, закупівля через систему Державного резерву та інші). Це ж стосується й закупівель усіляких виробничих інгредієнтів. Знову ж, на більшості великих підприємств встановлюється оновлене обладнання, що дозволяє дотримуватися більш високих стандартів якості. Останнім часом також має місце розвиток нового формату міні-виробництв м'ясного напрямку при великих торговельних мережах, але такі процеси характерні лише для великих міст.

Свою нішу займають і будуть займати невеликі, переважно регіонального масштабу виробники, з обсягами виробництва до 10 тонн м'яса та м'ясопродуктів на добу. Як правило, багато хто з них починав власний бізнес з міні-цехів. За час реструктуризації й розвитку ринку, коли працювати прибутково міг тільки той виробник, який умів швидко адаптуватися до існуючого попиту та рівня платоспроможності, невеликі підприємства зуміли не просто вижити, але й значно розширити виробництво. На сьогодні такі компанії найчастіше використовують європейське обладнання, сучасні інгредієнти й оболонки, а також можуть випускати досить широкий спектр продукції. За підсумками двох останніх років налічувалося 245 таких підприємств.

У 2009 році майже третину продукції було вироблено на середніх і великих підприємствах з добовими обсягами виробництва м'яса й м'ясної продукції в межах 10-50 тонн. Здебільшого, база, що формує такі підприємства, – виробнича спадщина минулого, частково або повністю модернізована під сучасні умови й вимоги ринку. Таких підприємств в Україні налічується більше 50 одиниць.

І, нарешті, великі підприємства з обсягами виробництва понад 50 тонн на добу. Ці підприємства формують майже половину всієї пропозиції на ринку м'яса та м'ясопродуктів. З такими обсягами виробництва в Україні працює 17-20 підприємств. Це підприємства-лідери з розвинутою системою збуту й логістики, багато з яких мають свої власні сировинні ресурси. Більше половини із цих підприємств належать до сектору птахівництва. В цілому, перша п'ятірка рейтингу складається винятково із підприємств, що займаються переробкою м'яса птиці. Основу конкурентоспроможності продукції харчової промисловості визначає ціна та її якість. На сьогодні якість м'ясних виробів, особливо ковбасних, викликає значні нарікання.

Проте, якщо б не було попиту на дешеві м'ясопродукти, то не були б і пропозиції – аксіома ринкової економіки. Створюється парадоксальна ситуація: в умовах падіння виробництва вітчизняної продукції свинарства і м'ясного скотарства зростають обсяги виробництва ковбасних виробів (рис. 1). При цьому необхідно відзначити, що ціна на більшість видів ковбаси нижча від вартості м'яса – основної складової.

Міністерство економіки пропонує Кабінету Міністрів скасувати норму, передбачену урядовою постановою, якою планувалося “запровадження з 1 січня 2009 року державних стандартів на ковбаси сирокочені та сиров'ялені, смажені, напівкочені, варені, сосиски, сардельки, хліби м'ясні”. Нові стандарти жорстко регламентують вміст м'яса в ковбасі різних видів. Тож не дивно, що виробники готової продукції намагаються відтермінувати їхнє впровадження, щоб під традиційними назвами й надалі мати можливість виготовляти фальсифікати ковбасних виробів з рослинними інгредієнтами, смаковими добавками тощо.

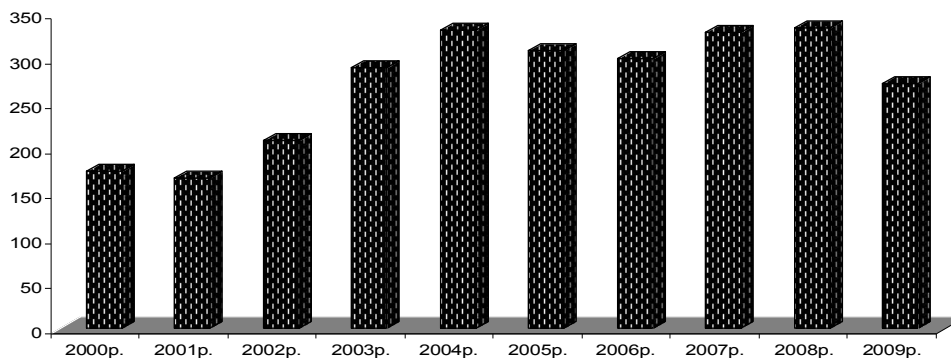

Рис. 1. Динаміка виробництва ковбасних виробів в Україні*

*За даними Держкомстату України.

За новими стандартами, йдеться у пояснювальній записці до запропонованого міністерством документа, «для виробництва ковбасних виробів передбачено використання сировини вітчизняного виробництва». Нині для виробництва ковбасних виробів використовується до 60 відсотків сировини імпортного виробництва, показники якості якої не відповідають вимогам нових державних стандартів на ковбаси. За оцінкою Асоціації виробників м'ясної продукції, до 80 відсотків виробництва ковбасних виробів перебуває в тіньовому секторі. З введенням в дію нових стандартів не досягається мета щодо скорочення тіньового виробництва.

Відтермінування запровадження нових стандартів нібито «дасть змогу мінімізувати наслідки фінансової кризи для виробників та сприятиме створенню економічно вигідних умов для технічного переоснащення виробництва та його адаптації до ситуації, яка склалася на ринку м'яса та м'ясопродуктів у кризових умовах».

У липні 2007 року Держспоживстандарт скасував наказ про впровадження з 1 серпня 2008 р. нових стандартів для виробництва ковбаси, яким чітко визначався вміст м'яса, а також обмежувалася наявність різних харчових і смакових добавок та субпродуктів. Зокрема, за новими правилами, ковбасу вищого ґатунку мали б виробляти стовідсотково з м'яса. Але їх запровадження перенесли на квітень 2009 р. Аргументом на офіційному рівні звучало, що виробники не готові до запровадження таких стандартів, оскільки споживачі не зможуть купувати ковбасні вироби через високу її вартість, оскільки відповідно до нових вимог, немає інгредієнтів і добавок, що формували оригінальний смак того чи іншого сорту ковбаси.

Нині товаровиробники м'ясних виробів технологічно не готові до використання нових вимог щодо їх виготовлення.

Але м'ясопереробні підприємства орієнтуються, в першу чергу, на низьку купівельну спроможність населення, а не на якість продуктів переробки, що призводить до орієнтації на імпортну сировину, яка за якісними параметрами значно гірша ніж вітчизняна. Особливо поширений нелегальний імпорту, споживачами якого є дрібні м'ясопереробні підприємства, які не мають забійних пунктів.

Як свідчать експертні оцінки, нині частка контрабандного імпорту становить близько 15% від обсягів легального, хоча в грізні «дев'яності» ця величина досягала близько 60%. Хоча стаття 27 Митного кодексу декларує, що митне оформлення товарів завершується тільки після здійснення санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного, екологічного контролю. Усе ніби мусить працювати проти контрабанди.

Контрабандне завезення свинини здійснюється, в основному, через доставку м'яса, сала, шкіри й туш свиней із сусідніх з Україною держав, як правило, із Польщі, і переважно з її прикордонних воєводств. Слід зазначити, що м'ясо, яке надходить в Україну нелегальним шляхом із Польщі, – це свинина четвертої категорії – низькоякісне м'ясо перетриманих свиней. При цьому характер контрабандних перевезень залежить від сезону: найбільша їх кількість припадає на холодну пору року – осінньо-зимовий період. Транспортують м'ясо приватні власники у напів- або непристосованих умовах середньо- і дрібногуртовими партіями, як правило, без необхідного рефрижераторного обладнання, що частково пояснюється сезонністю.

Без перевірки якості та відповідності до санітарних вимог напівлегально перероблена продукція м'ясопереробних підприємств, приватних цехів Польщі потрапляє на ринок області, зумовлюючи економічні й соціальні збитки для українських товаровиробників, а також підвищуючи ризик для здоров'я споживачів.

Орієнтуючись на дані опитувань і беручи до уваги думку експертів, частку контрабандного імпорту м'яса свинини можна оцінити як 30–40 %, а сала – близько 80 % від загального обсягу закупівель свиней живою вагою на внутрішньому сировинному ринку однієї із прикордонних областей. У цінах 2010 р., без урахування несплати митних платежів, соціальних аспектів проблеми (створення додаткових робочих місць, виплата заробітної плати працівникам та ін.), щорічні прямі економічні збитки від контрабанди на регіональному ринку свинини перевищують 1,5–2 млн дол. США.

За рік до України контрабандним шляхом ввозиться щонайменше 300 тис. тонн м'ясної продукції. І цей нелегальний імпорту не тільки створює низку проблем суто економічного характеру, а й ста-

вить під загрозу здоров'я населення, оскільки походження такого м'яса і його якість ніяк не контролюються. Крім того, ситуація на ринку м'ясопродуктів може ще більше ускладнитися після того, як Росія ввела заборону на імпорту продукції тваринництва, яка йде транзитом через Україну.

На переконання голови Аграрного комітету Верховної Ради України Івана Томича, абсолютно очевидно, що дефіцит м'ясної продукції в Україні компенсується за рахунок контрабандної продукції. Томич упевнений, що контрабанда м'яса в нашу країну має системний характер і прикривається самими митниками. "Тут працюють, можливо, декілька десятків фірм, які відмивають надзвичайно великі гроші", – переконаний Томич, передає "ЛІГА" із посиланням на видання "Сейчас".

За його оцінками, обсяг контрабанди становить близько \$ 100 млн. Основними «коридорами» нелегального ввезення м'ясної продукції до України є кордони з Польщею та Молдовою, а також Одеса. Наприклад, через польський кордон з Україною м'ясо нелегально перевозять спеціально переобладнані мікроавтобуси. При цьому, за інформацією Томича, безпроблемний проїзд через митницю такого вантажу обходиться його власникам в \$1 тис. Виходячи з оцінок загального обсягу контрабанди м'яса, можна тільки припустити, які нелегальні прибутки одержують ці приватні структури.

Отже, існуюча проблема нелегального імпорту має негативні наслідки для розвитку сировинного ринку тваринницької продукції й потребує першочергового розв'язання на законодавчому рівні. В економічному аспекті проблему можна вирішити шляхом підвищення конкурентоспроможності власного виробництва і встановлення взаємовигідних, прозорих зв'язків між товаровиробниками і м'ясопереробними підприємствами, що забезпечить поліпшення кон'юнктури ринку тваринницької продукції, підвищення дієвості цінового механізму. Згаданий механізм має забезпечувати справедливу оцінку витрат і розподіл доходів між контрагентами ринку, оскільки навіть користуючись своїм монопольним правом встановлення заниженої закупівельної ціни на свинину, м'ясопереробні підприємства виграють в короткостроковому періоді, але в довгостроковій перспективі їх очікує скорочення вітчизняних сировинних зон, зменшення обсягів переробки сільськогосподарської сировини і власного виробництва.

Імпорт неякісного, а тому дешевшого м'яса, призведе до зниження цін на вітчизняному ринку. Такий феномен спостерігався на ринку тваринницької продукції в Росії, де імпортна сировина набагато дешевша, що негативно позначається на розвитку вітчизняних підприємств з виробництва свинини. До того ж, вітчизняна продукція, що надходить із дрібних підприємств, за якісними характеристиками не відповідає чинним стандартам. Сегментація ринку м'яса наступна: імпортне м'ясо надходить на великі м'ясопереробні підприємства, а населення через роздрібну торговельну мережу задовольняє попит більш дорогим м'ясом вітчизняного виробництва. Це сталося лише після вимушеного впровадження урядом Росії квот на імпорту м'яса. Зв'язки м'ясокомбінатів із господарствами населення були нестабільними й ненадійними, тому дешевше імпортне м'ясо легко витісняло зі споживчого продовольчого ринку вітчизняне.

За умови надходження імпортного м'яса привілейовані учасники ринку одержуватимуть свій незмінний (або й зростаючий) прибуток. Товаровиробникам, навпаки, доведеться знизити ціну продажу.

Зниження цін на сировину – м'ясо – повинно позначатися на ціні м'ясних і ковбасних виробів. Це змусило переробників вдатися до фальсифікації своєї продукції. Реалізуються м'ясні й ковбасні вироби, виготовлені у примітивних цехах, із контрабандної імпортової сировини, закупленої в "тіньовиків" без сплати ПДВ, ціна на які на 20% нижче, але реалізуються вони із ПДВ.

Висновки. Основні заходи, які мають вплинути на підвищення конкурентоспроможності м'ясопродуктів, виготовлених з вітчизняної сировини:

- система державної підтримки розвитку м'ясного скотарства та свинарства у високотоварних господарствах, в яких використовуються інноваційні технології;
- використання адміністративних заходів щодо боротьби з незаконним ввезенням продуктів забою сільськогосподарських тварин на митну територію України;
- використання системи захисту внутрішнього ринку від надходження імпортової продукції;
- формування узгоджувальних комісій, в які будуть входити представники від виробників, переробників і торговельних організацій з метою узгодження частки кожного учасника в структурі роздрібної ціни.

Найголовнішим заходом є підвищення купівельної спроможності населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Драган О. І. Організаційно-методологічне забезпечення конкурентоспроможності підприємств м'ясної промисловості України: проблеми теорії і практики: монографія / О. І. Драган. – К.: НУХТ, 2007. – 251 с. (рецензія у Наукових працях НУХТ. – № 21. – 2007. – С. 162–163).
2. Кондрат'єва Н. Відповідальність держави за безпеку харчових продуктів / Н. Кондрат'єва // М'ясний бізнес. – 2005. – № 4. – С. 48 – 49.
3. Месель-Веселяк В.Я. Напрями розвитку галузей тваринництва та їх державна підтримка / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК: міжнародний науково-виробничий журнал. – К.: ДОД Інституту аграрної економіки УААН. – 2004. – № 9. – С. 3-8.
4. Олексенко Р.І. Оцінка конкурентоспроможності м'ясопереробних підприємств / Р.І. Олексенко // АгроСвіт. – 2007. – № 11. – С. 30-36.
5. Оносова І.А. Ієрархія потреб та можливості її використання у маркетингових дослідженнях на ринку м'ясопродуктів / І.А. Оносова // Торгівля і ринок України. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2000. – С.319 – 324.

Относительно проблемы конкурентоспособности украинских мясопродуктов

И.В. Свиноус

Рассматриваются основные проблемы повышения конкурентоспособности продукции отечественных мясоперерабатывающих предприятий. Основное внимание сконцентрировано на проблеме влияния импорта на конкурентоспособность отечественной мясопродукции.

Ключевые слова: мясная продукция, колбасные изделия, животноводческая продукция.

In relation to problem of competitiveness of ukrainian m'yasoproduktiv

I. Svinous

The main problem of increasing the competitiveness of domestic enterprises myasopererobnyh. The focus on the problem skonctetrovana impact of imports on domestic competitiveness myasoproduktsiyi.

Key words: production of meat, sausages, livestock products.

УДК 631.16:658.153(477)

ГЕРГЕЦ А.І., магістрант, alina-436889@mail.ru

НАЗАРОВА О.П., канд. техн. наук, nazarova_10@mail.ru

Таврійський державний агротехнологічний університет

МОДЕЛЬ ІНВЕСТИВАННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті особлива увага приділяється дослідженню тенденцій зміни інвестиційної привабливості сільськогосподарської сфери, розробці математичних методів та аналізу напрямків удосконалення експортно-імпоротної інвестиційної діяльності підприємств Запорізької області.

Ключові слова: модель інвестування, експортно-імпортна діяльність, товарообмін, матриця, оптимальні стратегії.

Постановка проблеми. Економічна ситуація, що склалась нині в Україні, дуже складна. Серед сукупності причин, які сприяли економічній кризі та утримують перехід України на шлях економічного зростання, чи не найголовнішою є низька інвестиційна активність.

Загальновідомо, що ефективне реформування економіки будь-якої країни, її структурне переформовування з якісним оновленням товаровиробництва, ринкової та соціальної інфраструктур неможливі без відповідних капіталовкладень, тобто без належного інвестування. Без надійних капіталовкладень неможливо забезпечити створення і впровадження новітніх технологій, систем сучасної організації та управління товаровиробництвом і збутом продукції, розвиток ринкової інфраструктури, інформатизацію суспільства тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальний економіко-теоретичний аналіз інвестиційного процесу в умовах ринку проведено в працях Дж. М. Кейнса, І. Фішера, Л. Койка, Д. Йоргенсона, В. Міта, Л.Т. Гайера та інших. За умов формування ринкових відносин цю проблему розробляли багато вітчизняних учених, про що свідчать роботи Я.К. Білоуська, О.М. Голованова, М.Я. Дем'яненка, І.Й. Дороша, М.І. Кісіля, М.М. Кропивка, І.І. Лукінова, П.Т. Саблука та інших.

Мета і завдання. Дослідження тенденцій зміни інвестиційної привабливості сільськогосподарської сфери та напрямів удосконалення експортно-імпоротної інвестиційної діяльності у сільському господарстві Запорізької області; розроблення математичного методу та практичних ре-